

Galerija kao kulturno žarište

Obnovom reprezentativne tvrđave, poznate kao Stari grad, Đurđevac je dobio značajan prostor za mnogostruke kulturne aktivnosti. Iako nominalno već ima status grada, on je ipak samo općinsko središte, u gospodarskom i administrativnom smislu; sve druge tek treba izgraditi i potvrditi, podizanjem uljudbene razine i dosizanjem utvrđenih standarda normalnog gradskog življenja. Žalosni izgled naših trgova, javnih prostora, okupljališta i restorana, pretenciozna "slastičarska" arhitektura, promicanje dubioznih estetičkih vrijednosti, nedostatak elementarne ekološke i urbane kulture, osnovni su čimbenici onog dubljeg, duhovnog provincijalizma, koji nas na neodređeno vrijeme drži u zatečenom, negradskom i ne-građanskom položaju.

Kao i svi slični polugradovi, Đurđevac je prepušten sporadičnom "dotoku" kulturnih sadržaja, u odmjeranim dozama: ponekad je to kazališna predstava, nastup kulturno-umjetničkog društva, koncert lake glazbe, predavanje, promocija knjige, ploče ili mape, obilježavanje nečije godišnjice prigodnim programom. Esperantski klub "Koko" iznenadit će, primjerice, predavanjem i projekcijom slajdova o Kini ili Japanu, a Ekološko društvo uzburkati javnost polemičkom tribinom Između tih događaja pružiti će se, međutim, čitav lanac tupih, istolikih dana, s nervirajućom retorikom i domoljubnim talambasanjem na valu lokalne radio-stanice.

Namjernika će, nedvojbeno, iznenaditi relativno velik broj izložaba na naznačenoj sivoj kulturnoj karti. Poslovni prostor "Croatie" i "Zagrebačke banke", pivnica-restaurant "Stari grad" i "Cafe-galerija 33" ugošćuju stvaratelje različitih opredjeljenja i neujednačenih kreativnih dometa. Ipak, ima nešto sociološki zanimljivo u tom šarenilu, svodljivom pod rastezljiv pojam "likovnog undergrounda". Tako će, recimo, slamarice iz Tavankuta, drvnog "gnijezda" bunjevačkih Hrvata, izazvati plimu simpatija svojim osebnim radovima od slame, a oštroperi karikaturista Pismestrovici pridobiti poštovaoca finim artizmom i rijetkim darom za "psihološki portret". Ostalo će, po logici stvari, ući u brzo zaboravljeni prosjek. Umjesto očekivanog bliskog susreta autora i publike, ponavlja se situacija iz Stojčeva stiha, koji glasi: "Jer nema mjesta za našu ljubav, niti će ga biti". A razlog je banalan, i nesrećom, vidljiv na prvi pogled.

Kič naš nasušni

Radi se o našoj neutaživoj ljubavi i stalnoj potrebi za kičem. Po prihvaćenoj odrednici, kič je "na-

driumjetnički proizvod", no njegovo je značenjsko i ozračiteljsko polje dalekoprostranije i šire. Kič je pogled na svijet, način mišljenja, doživljavanja i življenja lišen stvarnog duhovnog sadržaja, sržne tvari umjetnosti. Kič je, dakle, **simulacija** (himba, pretvaranje, glumljenje) i **shematizam** (prihvatanje gotovih obrazaca) na koje radosno pristaju obje strane (davalac—primalac), nesposobne za kreativni ulog u stvaranju i razumijevanju umjetničkog djela.

Primatelja treba odgojiti, osposobiti, naučiti da razlikuje. Krišnamurti, filozof i duhovni učitelj reći će: "Da li je moguće doživjeti to stanje gdje je samo jedan entitet a ne dva odvojena procesa, onaj koji doživljava i doživljava? Tada ćemo, možda pronaći što znači biti kreativan i koje je to stanje u kojem nikad nema pogoršanja, u kojem god da je odnos čovjek". Po njemu, psihološko oponašanje je smrt kreativnosti, shvaćene kao doživljaj svijeta u njegovoj prvotnosti, punoći i obuhvatnosti. A kič upravo usmrćuje kreativnost, on povlađuje našoj lijenosti, gura nas prema oponašanju lošega ukusa i loših navika. Po automatizmu, "jer se to sviđa i drugima", unijet ćemo u kuću drvenu čaplju, plastičnu talijansku gondolu, lutku koja trepće očima i govori "mama", sliku Bogorodice ili portret velikog vođe u pozlaćenom limenom okviru.

Po istom zakonu i načelu, smatrat ćemo prirodnim legalizaciju kiča u galerijskom prostoru. I on će, uistinu, tu i prodrijeti: kao tendenciozni kič, ruralni kič, udvornički politički kič. Uzalud je Krleža još u predgovoru "Podravske motivima" upozoravao: "Kao što je pojam romantičnoga kiča stvarnost destilirana do anzihtskarte, tako je i pojava tendencioznog kiča opasna po pravu, nepatvorenu i iskrenu umjetnost, koja nije i ne može da bude drugo nego iskreno, dokumentarno bilježenje istinitih emocija. Kod umjetničkog stvaranja je sposobnost doživljavanja vrlo često uvjetovana neusporodivo više karakterom umjetnika nego njegovim estetskim teorijama, pogledima na svijet, ili društvenim i religioznim nazorima".

Desilo se da je upravo naiva, ona masovna, nekrektivna, oponašateljska, preuzela "vodstvo" u lickanju **razgledničke zavičajne slike**, pa smo neprestance zasipani "štrumf-naseljima", divovskim cvijećem zelenim gajevima, kanaanskim obiljem žitarica i plodina, rodnim vinogradima i cvjetnim poljima, po kojima se smušeno motaju spodobe "nalik na ljude", kako to nehotično duhovito reče jedan predgovarač na izložbi slikara-amatera. "Njegovi likovi asociiraju na ljude", tako je glasila rečenica. I to je ponajbolja definicija tendencioznog kiča: on ima

Stari grad Durdevac u zadnjim fazama obnove, 1990. godine (Snimio: Siniša Laslo)

Galerija Stari grad, detalj sa otvorenja izložbe 1990. godine (Snimio: Željko Car)

stanovite veze s nečim, ali nipošto ne predstavlja ono, što bi želio biti. Kuće nisu kuće, priroda nije priroda, ljudi su karikature, a slikarstvo tek povod za nemoćno dokazivanje nepostojećeg stvaralačkog kapaciteta.

Licitarska srca s ugrađenim ogledalima, gomi-lanje muzejskih eksponata u okvir slike, ne bi li se etnografskim putem pokrenuo mehanizam nostalgije, "žal za prošlošću", domotužje i domoljublje, sve to, dakle, otužni su prilozi ruralnom kiču, nepojivom i nesravnjivom s izravnom pučkom umjet-nošću, u kojoj naivitet nikada nije stajao kao pre-preka profinjenoj zanatskoj elaboraciji zamišljenog motiva. Kod širitelja ruralnog kiča ne radi se čak ni o eklekticismu, već o očevitom nesnalaženju u pi-tanjima likovnosti.

Udvojnički politički kič, kao najodioniji oblik srozavanja umjetnosti i kompromitacije ukusa, već je doživio svoje javno "prokazanje" i zasluženu neg-ativnu ocjenu javnosti. Udvarati se kistom i perom svjetovnim vođama i crkvenim poglavarima, proiz-voditi slaktkorječive nebuloze i idealizirane portrete (pri čemu su trenutno obožavani subjekti redovito

združeni s onostranim entitetima, poput Marije, Krista, itd.) podjednako je nečasna "stvaralačka" ra-bota, kao i uvreda sjajnoj liniji portretista, koji su, slikajući ponekad i po narudžbi, pokazali što je zan-at i talenat, a što mucanje o stvarima umjetnosti! Jedan sarkastični, nedostižni Goya, na primjer, mo-gao je risati dvorsku kamarilu i živjeti od toga, ru-gajući se istodobno svojim "hraniteljima" i zaštitnicima, ali Latini bi rekli: **Quod licet Jovi, non licet bovi** — Što može Jupiter ne može proračunato seosko mazalo, opsjednuto idejom brzog uspjeha i tržišne probitačnosti.

Ali što tu, zapravo, može jedna galerija?

Kulturnjaci, vrapci pokućarci

Galerija tu može, patetično kazano, vršiti svoju dužnost. Ona je sito, ponekad gušće, ponekad rjeđe, kroz koje će proći ono što zaslužuje da bude pre-dočeno sudu javnosti. Galerija će se osloniti na vanjske suradnike, provjerena imena; računat će s autorskom samokritičnošću, poslužiti će se

Galerija Stari grad — dio postave u izložbenom salonu, 1990. godine

uobičajenom institucijom žiriranja pri odabiru radova. Otvorit će vrata novim strujanjima i pravcima, valorizirati baštinu, objedinjavati srodne autore i žanrove, uznastojati na tome da budu mjesto protoka ideja, poticaja i izazova, također i podmiritelj kulturnih potreba žitelja grada i okolice. Neki će autori tu doživjeti svoju "veliku maturu", neki prva ozbiljna sučeljavanja s (ne)razumijevanjem vlastite slikarske prakse. U svemu tome posredovat će malobrojni kulturnjaci, oni vrapci-pokućarci, što ne vjeruju u zemlju Kanaan, već u mrvice, male stečevine duhovnih dobara, kao u potencijalnu glavnicu za neku bogatiju i kulturniju budućnost.

U godinu dana svog postojanja, Galerija Stari grad u Đurđevcu priredila je dvanaest izložaba, među kojima i postav Zavičajnog muzeja, te reprezentativnu izložbu "Pevac v umetnosti" iz zbirke dr. Drage Novaka, poznatog kolekcionara umjetnina. Osamdesetak izlagača pojavilo se u skupnim i samostalnim prezentacijama, uz neizbježno ponavljanje nekih imena. Ipak, raspoznatljivije su tri osnovne nakane: promocija mladih i darovitih (D.

Lončarić, Z. Homen, J. Šimić, N. Švegović-Budaj, D. Bešenić), zaokruživanje autorskih portreta na temelju definiranih opusa (F. V. Šignjar, I. Tomerlin, I. Večenaj), te fragmentarni uvid u najkvalitetnije recentno stvaralaštvo putem grupnih postava (I. Lacković, M. Kovačić, J. Labaš, M. Šutej, I. Antolčić, J. Generalić, F. Dolenc i drugi). Oko 500 posjetilaca, u prosjeku, prođe kroz svaku izložbu.

Živost i protok, dakle, postoje. Rekli bismo da se ponovo uspostavljaju i izgubljeni kriteriji, uz razumljiv otpor onih koji nisu uspjeli prekoračiti doljnu vrijednosnu granicu za ulazak u galerijski postav. Najavljena, i već djelomice udomljena donacija Ivana Lackovića-Croate, koja će galeriji dati konačni okvir i priželjkivani rang, obavezuje sve angažirane djelatnike u kulturi na principiijelno, osmišljeno i dalekovidno planiranje svake akcije vezane uz ovaj ekskluzivni prostor, dostojan poštovanja.

A vrapci-pokućarci, zna se, žilava su i neumorna vrsta. Općinstvo će to zgodimice i primijetiti.